

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ПАРЛАМЕНТАРЕН ИНСТИТУТ

ПРАВО НА ДОБРОВОЛНО ПРЕКИНУВАЊЕ НА БРЕМЕНОСТ

- компаративна анализа -

Ивана Арсовска Трајановиќ

Раководител на Одделение за правни анализи и истражувања

февруари 2023 година

СОДРЖИНА

РЕЗИМЕ	2
ВОВЕД.....	3
I Дозволеност на доброволно прекинување на бременост	3
II Процедура, услови за доброволно прекинување на бременост и право на одбивање за извршување прекин на бременост од здравствено лице	7
III Правото на доброволно прекинување на бременост како дел од Уставот или како најава за уставно регулирање.....	16

РЕЗИМЕ

Со истражувачката работа се опфатени законодавствата на 27 држави кои се однесуваат на правото на жената за доброволно прекинување на бременост. Согласно анализата може да се заклучи дека државите може да се поделат во три групи, во однос на начинот на којшто го регулирале правото на доброволен абортус. Во **првата група** на држави се наоѓаат оние кои во своите законодавства предвидуваат одредена гестациска недела на бременоста до која прекинување на бременост може да се изврши, само по барање на жената односно нејзина писмена согласност за абортус. Тука спаѓаат следните држави: Албанија, Белгија, Бугарија; Хрватска; Чешка; Данска; Естонија; Грузија; Грција; Италија; Латвија; Литванија; Норвешка; Португалија; Словачка; Словенија; Шведска и Северна Ирска. Во **втората група** спаѓаат државите кои дозволуваат абортус, но кои имаат предвидено точно определени услови кога абортусот може да се дозволи. На пример: ако е во прашање психичкото или физичкото здравје на жената, потешка абнормалност на плодот или веројатност дека има опасност од генетско заболување, социјални прашања и слично. Најчесто постои комисија или одбор или пак медицинско лице кое мора да потврди и да дозволи абортус да биде извршен. Во оваа група се државите: Австрија; Финска; Унгарија; Израел; Холандија и Полска. Австрија, Германија и Велика Британија (Англија, Шкотска и Велс) се државите кои се наоѓаат во **третата група** и во кои со законодавството не е дозволен абортус и неговото извршување се смета како кривично дело. Условите и случаите кога може да се изврши абортус се многу прецизно и строго поставени и се дадени како исклучок со одредби од Кривичен законик.

Во сите држави има постапка пред да се дозволи извршување на абортус и таа најчесто опфаќа консултација со медицинско лице – специјалист во областа, советување и информирање на жената во однос на ризици по здравјето, начин на извршување на абортусот, различни можности за жената, помош од државата и др. Прекинувањето на бременоста во сите држави се извршува во точно законски определени болници или клиници (државни, некаде и приватни).

Во најголемиот број држави доброволното прекинување на бременост, условите за извршување абортус, како и други прашања поврзани со ова право се наоѓаат во законските решенија на државите. Најчесто постои посебен закон кој го регулира абортусот односно прекинувањето на бременоста. **Единствено Уставот на Словенија** содржи член за „Слобода на избор во раѓање на дете“ со кој е пропишано дека секој може слободно да одлучи дали ќе раѓа деца. Државата ги гарантира можностите за остварување на оваа слобода и ќе создаде услови што ќе им овозможат на родителите да чуваат деца.

ВОВЕД

Предмет на оваа истражувачка работа е правото на доброволно прекинување на бременост. Опфатени се 27 држави и нивните законодавства со кои е регулирано прашањето и тоа: Албанија, Австрија, Белгија, Бугарија, Хрватска, Чешка, Данска, Естонија, Финска, Грузија, Германија, Грција, Унгарија, Ирска, Израел, Италија, Латвија, Литванија, Норвешка, Холандија, Луксембург, Полска, Португалија, Словачка, Словенија, Шведска, Обединетото Кралство на Велика Британија и Северна Ирска. Истражувачката работа е изработена со користење на Европската мрежа за парламентарни истражувања и документација¹ односно ЕЦПРД прашалникот бр.5136 кој се однесува на Уставната заштита на правото на доброволно прекинување на бременоста.

Оваа истражувачка работа е изработена **по сопствена иницијатива**, согласно *Правилникот за вршење на надлежностите на Парламентарниот институт*.

I Дозволеност на доброволно прекинување на бременост

Во **Албанија**, согласно Законот бр.8045 за прекинување на бременост е наведено дека прекинување на бременост се извршува само од страна на специјалист акушер – гинеколог во државни и приватни здравствени институции кои ги исполнуваат условите дефинирани согласно упатствата на Министерството за здравство. Во **Австрија** доброволното прекинување на бременост под одредени услови нема да се гони како сторен прекршок: ако прекилот го изврши лекар во рок од три месеци од бременоста и по претходна медицинска консултација; ако бременоста е неопходна за да се спречи сериозна, неизбежна опасност или сериозно оштетување на физичкото или менталното здравје на бремената жена или ако постои сериозен ризик дека детето може да претрпи сериозни физички или психички повреди или ако бремената жена во времето на зачнувањето имала помалку од 14 години, како и во друг случај кога прекилот бил извршен од страна на медицинско лице; и ако прекилот на бременоста е извршен поради избегнување на моментален, а неизбежен ризик по нејзиниот живот во околности во кои медицинската помош не е достапна во разумен рок. Австрискиот кривичен законик во кој се содржани овие одредби е на сила од 1 јануари 1975 година. Во **Белгија** доброволно прекинување на бременост е дозволено ако се извршува пред 12-та гестациска недела, по кој период може да се дозволи само ако продолжувањето на бременоста може сериозно да го доведе во опасност здравјето на мајката или ако нероденото дете страда од сериозна неизлечива состојба. Прекинувањето на бременоста во **Бугарија** е содржано во Уредбата бр.9 од 27.4.2021. Дефинирани се два вида на „абортус“: абортус на барање и абортус на медицинска основа. Доброволно бременоста може да се прекине до 12-та гестациска недела (до 84 дена) и ако не постои болест поради која прекинувањето на бременоста би можело да доведе до опасност по здравјето и животот на жената. Прекинувањето на

---

¹ Европски центар за парламентарни истражувања и документација, <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/public/page/about>

бременоста во **Хрватска** е регулирано со Законот за здравствени мерки за остварување на правото на бесплатно одлучување за породување. Доброволно прекинување на бременост може да се изврши до 10-та гестациска недела. Абортусот во **Чешка** е законски под одредени законски услови. Ова прашање е регулирано со Законот бр.66/1986 за вештачко прекинување на бременоста и со Уредба на министерството за здравство. По писмено барање на бремената жена, абортус може да се изврши до 12-та гестациска недела, а по помината 12-та недела само ако здравјето или животот на жената е во опасност, ако здравиот развој на фетусот е во опасност или ако фетусот има генетски абнормалности. Во **Данска** е дозволено доброволно прекинување на бременост до 12-та гестациска недела. Во **Естонија**, Законот за прекин на бременост и стерилизација ги предвидува условите и постапката за прекин на бременост и е дозволен доброволен прекин на бременост. Бременост може да биде прекината само по барање на жената и до 12-та гестациска недела. Согласноста треба да е писмена. Во **Финска** е дозволено доброволно прекинување на бременост, по барање на бремената жена, меѓутоа под одредени услови. Законот за прекинување на бременост е влезен во сила во 1970 година и моментално постои дискусија за тоа дали треба да биде реформиран. Постои граѓанска иницијатива со предлог дека прекин на бременост до 12-та недела треба да бидевозможен на барање на жената, без натамошно одлучување или посебни изјави од двајца лекари. Понатаму, во период од 72 часа од незаштитен сексуален однос, може да се користи контрацепција за да се спречи бременост, која се состои во земање пилула од аптека. Во **Грузија** е дозволено доброволно прекинување на бременост согласно Законот за здравствена заштита, до 12-та гестациска недела од бременоста, по спроведено интервју во медицинска установа и петдневен период за донесување на одлука. Во **Германија** абортусот е законски забранет согласно германскиот Кривичен законик и е казнив - оној кој ќе прекине бременост се соочува со казна затвор со времетраење од најмногу три години или парична казна. Во особено сериозни случаи, каде што сторителот дејствува против волјата на бремената жена и несовесно ја става жената во опасност од смрт или ризик за сериозно наштетување на здравјето – Законикот предвидува казна затвор во траење од 6 месеци до 5 години. Обидите се исто така казниви. Ако делото е сторено од бремената жена казната е една година затвор или парична казна и во овој случај обидот не се казнува. Абортусот не се казнува ако бремената жена покаже сертификат дека е извршено советување три дена пред процедурата, дека абортусот е извршен од лекар и ако не се поминати повеќе од 12 недели од зачнувањето. Абортус врз основа на медицинско социјална индикација или во рамките на првите 12 недели – криминолошка индикација, исто така, не е казнив. Во Кривичниот законик се содржани уште неколку одредби според кои извршен абортус не се смета како сторено дело (пр. ако бремената жена била во исклучителна неволја). Во **Грција** е дозволено доброволно прекинување на бременост доколку се изврши пред 12-та недела од бременоста, од страна на лекар во организирана медицинска установа. Под одредени услови доброволното прекинување на бременост е

дозволено и во поодмината бременост што е регулирано со грчкиот кривичен законик. Во **Унгарија** е дозволено прекинување на бременост до 12-та гестациска недела, меѓутоа под одредени услови. Дополнително на ова, бременост може да се прекине и до 18-та гестациска недела но со исполнување на дополнителни критериуми. Абортусот е дозволен согласно Законот LXXIX од 1992 за заштита на животот на фетусот. Абортусот во **Ирска** од 2018 година со донесувањето на Законот за здравство е дозволен под одредени околности. Во јануари 2019 година се укина 8-иот амандман од ирскиот Устав. Во 1983 година, 8-иот амандман за измена на Уставот да вклучи забрана за абортус во скоро сите случаи освен кога има ризик за животот на мајката. Иако генерално абортусот беше забранет, постоело правото на информација за абортусот во други земји и правото да се патува за да се абортира. Правото на прекин на бременост не е дел од основните закони во **Израел**. Одредбите кои се однесуваат на абортусот се дел од кривичниот законик од 1977 година, а според кои секое прекинување на бременост кое не е извршено законски е кривично дело. Абортус е дозволено да се изврши само под точно определени околности. Во **Италија**, со Законот бр.194 од 1978 година е регулирано прашањето за социјалната заштита на мајчинството и доброволното прекинување на бременост. Доброволното прекинување на бременост е дозволено до 90 дена од почетокот на бременоста (односно 13 недели и еден ден), а после изминати 90 дена само во точно определени случаи: ако бременоста или породувањето сериозно го загрозува животот на жената; кога се потврдени патолошки процеси вклучувајќи ги абнормалностите или недостатоците на нероденото дете кои можат да резултираат со сериозна опасност на физичкото и психичкото здравје на жената. Сепак, некои здравствени установи не прават абортус по одредена помината гестациска недела, но и поради приговор на совеста на лекарите кои работат таму. Во **Латвија** е дозволено доброволно прекинување на бременост на барање на жената, по консултација со општ лекар или друг специјалист и прашањето е регулирано со Закон за сексуално и репродуктивно здравје и Регулатива бр.59 „Организациски процедури за прекинување на бременост“. Доброволното прекинување на бременост е дозволено и во **Литванија**. Во Законот кој се однесува на процедурата за извршување на прекин на бременост правото на доброволен абортус пред 12та недела е дозволено ако нема здравствени контраиндикации. Во **Луксембург** е дозволено доброволно прекинување на бременост согласно Законот за сексуални информации од 1978 кој е модифициран во 2014 година. Во **Холандија** е дозволен абортус. Со Кривичниот законик абортусот е предвиден како кривично дело, но ако лекарот извршил абортус во согласност со Законот за прекинување на бременост, во болница или клиника лиценцирана за абортус, не подлежи на казна. Согласно законот, абортусот може да се изврши до 24-та недела од бременоста. За девојка помлада од 16 години потребна е согласност од родител односно старател. Во **Норвешка** е дозволен доброволен абортус и е регулиран со Законот за прекинување на бременост од 1975 година и со Регулативата за прекинување на бременост од 2001 година. По барање на жената абортус може

да се дозволи пред навршена 12-та гестациска недела. Во **Полска** доброволното прекинување на бременост е дозволено само во два случаи: кога бременоста претставува опасност за животот или здравјето на бремената жена (без ограничување поради возраста на фетусот) и кога постои оправдана причина дека бременоста настанала како резултат на кривично дело (до 12та недела од бременоста). Прашањето е регулирано со Актот од 7 јануари 1993 година за планирање на семејство, заштита на човечкиот плод и условите за дозволување на абортусот. Во **Португалија** е дозволено доброволно прекинување на бременоста. Во 2007 година беше одржан референдум кој доведе до нов Закон за исклучување на незаконитост во случаите за доброволно прекинување на бременост. Доброволниот абортус е дозволен до 10-та недела на барање на жената и може да се изврши во Националната здравствена установа или во приватни или авторизирани здравствени институции. Во **Словачка** доброволното прекинување на бременост е дозволено до 12-та гестациска недела по барање на жената и е регулирано со Закон на словачкиот национален совет за вештачко прекинување на бременост и Уредбата на Министерството за здравство за спроведување на Законот за прекинување на бременоста. Во **Словенија** исто е дозволено доброволно прекинување на бременост и може да се изврши до 10та недела по барање на жената, а по 10та недела и со одлука од страна на Комисија за абортус од прв и втор степен. Во **Шведска** абортусот е регулиран со Законот за абортус кој дозволува слободен абортус и во него е предвидено дека лицето кое го носи бебето ја носи последната одлука. По барање на бремената жена бременоста може да се прекине до 18-та гестациска недела. Во **Велика Британија** (Англија, Велс и Шкотска) на сила е Законот за абортус со кој е дозволено извршување на абортус од страна на регистрирани лекари под одредени услови. За сите абортуси, освен оние кои се изведуваат како итни случаи, потребно е одобрување од двајца регистрирани лекари и интервенцијата мора да се преземе во установи регистрирани специјално за таа цел. Абортус може да се изведе до 24-та недела од бременоста. Во Велика Британија не постои „право на абортус“. Согласно Законот за прекршоци против личноста од 1861 година кој е сеуште во сила во Англија и Велс, извршувањето на абортус, снабдувањето со отрови или инструменти со цел извршување на абортус, се кривични дела. Законот за абортус од 1967 година предвидува исклучок од овие прекршоци под одредени ограничени околности кои се наведени во втората глава и во тие случаи абортусот нема да се смета како кривично дело. Во **Северна Ирска** ситуацијата е поинаква и таму постои „право на абортус“ и може да се изведе до 12-та недела (11 недели + 6 дена) и потребна е само потврда од лекар дека бременоста го нема надминато предвидениот временски период.

II Процедура, услови за доброволно прекинување на бременост и право на одбивање за извршување прекин на бременост од здравствено лице

Во **Албанија**, во случај на бременост на малолетни девојчиња до 16 години, надвор од брак, освен нејзиното барање, потребна е и согласност од родител односно старател. Барањето, малолетната девојка го дава без присуство на законските старатели. Прекинување на бременост од медицински причини може да се направи до 22 недела од бременоста, доколку комисија составена од 3 лекари по преглед и консултација оцени дека продолжувањето на бременоста или раѓањето на детето, го загрозува животот на бремената жена. Кога комисијата ќе оцени дека има проблеми со фетусот (малформации или болест чиј третман би бил небезбеден) донесува одлука за прекинување на бременост во кое било време. Во случаите кога жената ќе оцени дека бременоста и создава психосоцијални проблеми, доброволен прекин на бременост може да се изврши до 12та недела од бременоста. Прекинување на бременост од социјални причини може да се изврши до 22 недела од бременоста, а за тоа одлучува комисија од тројца специјалисти, доктори, социјални работници, адвокати, по извршен преглед и консултација и откако ќе утврди дека бременоста настанала како резултат на силување или друго криминално сексуално дело, како и кога ќе бидат докажани други социјални причини. Упатствата за тоа како да се постапи во ваквите случаи и составот на комисијата го одобрува Министерот за здравје и заштита на животна средина. Докторот од кој е побарано да ја прекине бременоста доброволно, е обврзан да ја информира жената за: медицинските ризици; правата, помошта и предностите гарантирани со закон, како и за можностите за посвојување; за институции и организации кои можат да обезбедат морална и финансиска поддршка на жените; и клиники и болници во кои може да се изврши прекин на бременост. Сите прекини на бременост мора да бидат предмет на изјава потврдена од докторот кој ја прекинува бременоста.

Во **Австрија**, како што е веќе споменато во претходната глава, за да настапи доброволен прекин на бременост, треба да се изврши консултација со лекар. Освен во Кривичниот законик, постојат и други законски одредби со кои се регулира прекилот на бременоста. Некои јавни болници и приватни клиники можат да извршуваат прекин на бременост и се вкупно 16. Ниту еден лекар не е обврзан да спроведе или да помогне во прекинување на бременост, освен ако прекилот мора да се случи без одлагање за да се спаси бремената жена од непосреден и неизбежен ризик по нејзиниот живот. Ова важи и за припадници и на други професии кои се точно законски одредени.

Прекинувањето на бременоста во **Белгија** треба да се случи пред завршување на дванаесеттата недела од зачнувањето. По изминување на овој период прекинувањето може да се изврши само ако продолжувањето на бременоста сериозно го загрозува здравјето на мајката или ако нероденото дете пати од сериозни и неизлечиви состојби. Во Законот од 15 октомври 2018 година со кој е регулирано доброволното прекинување на бременост е наведено дека ниту еден

доктор, медицинска сестра или болничар не е обврзан да учествува во прекин на бременост, меѓутоа е обврзан при првата посета од засегнатата личност да ја извести дека одбива да интервенира. Во овој случај треба да обезбеди контакт од друг доктор или центар за прекинување на бременост или болница каде што може да побара прекинување на бременост.

Абортусот во **Бугарија** се врши на барање на бремената жена доколку: од зачнувањето има поминато најмногу 12 недели, не постои болест за која прекинувањето на бременоста би довело до компликации загрозувајќи го нејзиниот живот и здравје. Абортусот може да се изврши со хируршка интервенција или со лекови, согласно проценката на специјалистот и желбата на жената. Кога бремена жена сака да абортира, општ лекар или специјалист акушер-гинеколог од медицинска установа за вон болничка нега утврдува времетраење на бременост и отсуство на медицински контраиндикации за нејзино прекинување, обезбедува навремено извршување на тестови, упатувајќи ја во медицинска установа со резултатите, заради извршување на абортус. Абортусот на медицинска основа пред крајот на седмата гестациска недела се врши во специјализирани болници за акушерство и гинекологија, како и во мултиспецијалистички болници и во медицински установи за вонболничка нега во кои се вршат акушерско гинеколошки прегледи и зафати. Абортусот на барање го врши лекар со призната специјалност по акушерство и гинекологија под обезбедена локална или целосна анестезија – која ја извршува специјалист анестезиолог.

Законски индуциран абортус е медицинска услуга која се обезбедува во **Хрватска** во здравствени установи кои се дел од државниот јавно здравствен систем и во приватните медицински установи кои обезбедуваат медицински услуги. Абортусот може да се изврши до десеттата гестациска недела. Достапноста на абортус услугата зависи од достапноста на лекар во соодветното место, како и од институтот „жалба за совесност“. Правото на жалба за совесност произлегува од правото на слобода на совеста кое е загарантирано со член 18 од Генералната декларација за човекови права од 1948 година и со член 40 од Уставот на Хрватска кој гарантира слобода на совест и религија и слобода на јавно изразување на религијата и другите верувања. Експлицитни одредби за жалба на совеста се содржани во член 20 од Законот за медицината кој вели дека заради етичките, верските или моралните ставови или убедувања, лекарот има право да се жали на неговата совест и да одбие да дијагностицира, лекува и рехабилитира пациент, ако тоа не е во спротивност со правилата на професијата и ако не предизвикува трајни здравствени последици или ако го загрозува животот на пациентот. Во овој случај, лекарот мора навремено да го извести пациентот и да го упати кај друг лекар.

Во **Чешка**, постапката може да се спроведе по писмено барање на трудницата доколку бременоста не ја надминува дванаесеттата гестациска недела. Абортус може да се дозволи и по помината дванаесетта недела ако животот или

здравјето на жената е во опасност, доколку е загрозен здравиот развој на плодот или ако фетусот има генетски абнормалности. Во Чешка постои општа „клаузула на совеста“ дефинирана со Законот за здравствени услуги според која здравствен работник може да одбие да обезбеди здравствени услуги на пациент доколку давањето на такви услуги би било спротивно на неговите верувања. Во ваков случај пациентите се упатуваат кај друг лекар.

Правото на абортус во **Данска** може да се евоцира во секое време се до крајот на 12 гестациска недела (до 8-та недела – медицински абортус, 8-ма и над 8-ма недела – хируршки абортус). Ако бремената жена не е во брак или има помалку од 18 години, на абортусот мора да се согласат и родителите односно законските старатели. Во одредени случаи може да се направи исклучок со барање до Советот за абортус без согласност од родителите. Прекинување на бременост по 12-та недела е можно само во исклучителни случаи кога тоа е неопходно за да се заштити животот или здравјето на бремената жена и кога жената ризикува сериозно нарушување на нејзиното физичко или психичко здравје и кога овој ризик е целосно или главно медицински основан. Медицински персонал не може да одбие да изврши абортус.

Согласно **естонскиот** Закон за прекин на бременост и стерилизација, бременост може да се прекине само по барање и со согласност на трудницата. На никој не му е дозволено да ја присилува или да и влијае да ја прекине бременоста. Бременост на жена со ограничен активен законски капацитет може да се прекине со нејзина согласност или со согласност на нејзиниот законски застапник согласно Законот за облигационите односи. Ако жената не се согласи да го вклучи својот законски застапник заради добра причина или ако одлуката на законскиот застапник е спротивна со интересите на жената, пружената здравствена заштита ќе произлезе од сопствената согласност на лицето при прекинување на бременоста. Здравствениот работник има обврска да ја информира жената со ограничена активна правна способност за важноста од вклучување на законски застапник или друго лице во кое има доверба. Согласноста на бремената жена мора да биде во писмена форма и по нејзино сопствено барање. Бременоста може да се прекине ако трае помалку од 12 недели. Потребен е претходен преглед од лекар, при што се вршат сите потребни анализи и прегледи, по што гинекологот ќе советува за избор на соодветна метода за прекинување на бременост, ќе го објасни процесот како и можните компликации и ќе се одлучи за времето кога да се изврши абортусот. До 9та недела од бременоста, таа се прекинува амбулантски со користење на медицински продукти, а над 9та недела се упатува во болница за да се прекине со лекови или пак се пристапува кон хируршки абортус. Медицинскиот персонал во Естонија може да одбие да изврши прекин на бременост.

Финскиот закон за прекинување на бременост ги поставува условите под кои жена може да побара прекинување на бременост: продолжувањето на бременоста или раѓањето на детето ќе го загрози животот или здравјето на

жената поради нејзина болест, телесен недостаток или слабост; имајќи ги предвид нејзините или условите за живеење на нејзиното семејство и други околности дека раѓањето на детето ќе претставува пречка за неа; останала бремена во околности кои се казниви согласно Кривичен законик (силување или сексуално злоставување); во времето на зачнувањето немала наполнето 17 години или имала наполнето 40 години или ако веќе има родено четири деца; има причина за сомневање дека детето ќе биде ментално хендикепирано или дека детето би развило тешка болест или телесен недостаток; или болеста, нарушената ментална функција или друга слична причина сериозно би ја ограничиле способноста за грижа на детето на двата родитела. Бременоста треба да се прекине што е можно порано и не смее да се прекинува по изминати 12 недели, освен ако не се работи за причини кои се поврзани со болест на жената или телесен недостаток. Во секој случај, ако жената немала наполнето 17 години или ако постојат други посебни причини, Националниот надзорен орган Валвира (Valvira) може да дозволи прекин на бременост во поодмината фаза, меѓутоа не по поминати 20 недели од бременоста. Дополнително, Валвира може да дозволи прекин до 24-та недела ако со амниоцентеза или со ултразвучен преглед, серолошки или друг сличен преглед ќе покаже тешка болест на фетусот или телесен недостаток. За прекин на бременост е потребна одлука донесена од надлежен лекар или лекари или Валвира. Во Финска лекарот нема право неосновано да одбие прекин на бременост, која е дел од службените должности на лекарите од јавното здравство. Во 2015 година имало граѓанска иницијатива со предлог дека здравствен работник има право да одбие спроведување на прекин на бременост врз основа на етички или религиозни убедувања ако животот на жената не е загрозен. Во однос на иницијативата, Комисијата за социјални работи и здравство со извештај констатирала дека етичките и религиозните убедувања на здравствениот работник треба да се почитуваат, меѓутоа тоа не треба да го загрозува правото на пациентот да си ги оствари своите права.

Доброволно прекинување на бременост е дозволено само во медицинска установа во **Грузија** која поседува соодветно овластување и ќе го изврши соодветен лекар доколку: времетраењето на бременоста не надминува 12 недели; ако бремената жена е интервјуирана во медицинската установа и од разговорот до одлуката има поминато 5 дена. За време на разговорот, лекарот ќе даде приоритет на заштита на фетусот. Одлуката за абортусот е привилегија на бремената жена. Постапките за советување пред донесување на одлука заедно со разговорот кој претходи на одлуката се утврдуваат со наредба на министерот. По одминати 12 недели абортусот се дозволува само од здравствени причини, а списокот со здравствени состојби и социјални причини се утврдува исто така со наредба на министерот.

Според Законот за конфликти во бременоста на **Германија**, никој не е должен да учествува во прекин на бременост. Единствено во случај кога учеството е

неопходно за да се избегне ризик од смрт или сериозно оштетување на здравјето на жената и последиците не можат да се избегнат на друг начин. Правото на одбивање на абортус е заштитено лично право на лекарите, и не само на нив туку и на помошниот медицински персонал (анестезиолози, медицински сестри и сл.). Оној кој одбива да изврши абортус не е должен да ја каже причината зошто е тоа така.

Грчкиот кривичен законик предвидува дека вештачко прекинување на бременоста од страна на лекар, во организирано одделение за нега е дозволено во следниве случаи: да не се поминати 12 недели од почетокот на бременоста; бременоста настанала како резултат на силување, заведување на малолетно лице, инцест или злоупотреба на жена која не е способна да се спротивстави и не се поминати повеќе од 19 недели од зачнувањето; ако се утврдени сериозни абнормалности на фетусот со средства за пренатална дијагноза или постои неизбежен ризик по здравјето на жената или ризик од сериозно и трајно оштетување на нејзиното ментално здравје (во овој случај потребна е потврда од соодветен лекар). Прекинувањето на бременоста мора да се изврши во државна или приватна болница која ги исполнува сите законски предвидени услови од страна на акушер – гинеколог со учество на анестезиолог. Во одредени случаи потребно е присуство и на психолог. Во однос на подоцнежните фази од бременоста, во кривичниот законик е предвидено дека бремена жена која ќе ја прекине бременоста или ќе дозволи друго лице да ја прекине бременоста, ќе се казни со казна затвор до 6 месеци или со парична казна. Согласно Етичкиот кодекс на лекарите тие можат да одбијат да извршат вештачко прекинување на бременост од причини поврзани со нивната совест, меѓутоа не и во итни случаи кога животот на бремената жена е во сериозна опасност. Не постои официјална процедура која обврзува жената да биде препратена на друг лекар.

Во **Унгарија** бременоста може да се прекине само ако е загрозна или бремената жена е во тешка кризна состојба (телесен или психички неред и ако го оневозможува општествениот живот на жената). Бременоста може да се прекине во следниве случаи: ако здравјето на бремената жена е загрозна; ако е голема веројатноста врз основа на медицински индикации дека фетусот ќе страда од сериозни попречености или други оштетувања; ако бременоста е резултат на кривично дело или ако бремената жена е во сериозна кризна ситуација. Бременоста може да се прекине до 18-та недела доколку постојат следниве околности: ако трудницата е делумно или целосно онеспособена или ако не знаела на време за бременоста поради здравствени причини согласно кои не може да се смета за одговорна, или поради лекарска грешка или ако постои пропуст на здравствена установа или орган. Бременост може да се прекине до 20-та недела, или во случај на одложување на процедурата за дијагноза до 24-та недела, ако постои веројатност над 50% дека фетусот има генетска или тератолошка малформација. Бременост може да се прекине без

оглед на гестациска недела кога: животот на бремената жена е загрозен поради здравствена состојба или ако фетусот има малформација што го прави постнаталниот живот невозможен. Медицинскиот персонал може да одбие да изврши абортус (приговор на совеста), освен ако тоа не го загрозува животот на трудницата. Сепак, здравствената установа мора да ја обезбеди медицинската интервенција.

Во **Израел**, абортусот може да го изврши само лекар во одобрена медицинска установа по добиено одобрение од Комисијата за прекин на бременост. Во секоја медицинска установа постои ваква комисија составена од двајца лекари и социјален работник, од кои една мора да биде жена. Комисијата може да одобри прекин на бременост само во следниве случаи: ако жената е помлада од 18 или постара од 40 години; жената не е мажена или бременоста не е од бракот; бременоста настанала како резултат на незаконски односи; детето е можно да се роди со физичка или вродена психичка мана; продолжувањето на бременоста би можело да го загрози животот на мајката или да предизвика физичка или емоционална штета. Комисијата може да одлучува само ако бременоста траела пократко од 24 полни недели според ултразвук со кој тоа е потврдено. По поминати 24 недели, одговорноста за донесување на одлука преминува на специјална комисија. Комисии за прекинување на бременост се достапни во повеќето болници и поголеми клиници, при што секоја болница односно клиника има различни процедури околу барањата и сослушувањата. Најчесто, барателката мора да покаже официјална идентификација и релевантна медицинска документација, во согласност со процедурата во болницата. Членовите на комисијата ќе ја објаснат постапката, а барателката може да побара да зборува со лекар кој ќе ги објасни ризиците од абортус. Во случаите каде причината за абортус се однесува на вродена аномалија или здравјето на мајката, возможно е дополнително да се консултира со специјалист по медицина. Комисијата веднаш ја донесува одлуката, позитивната одлука мора да биде дадена писмено и во неа да е содржано оправдувањето за донесената одлука за дозволен абортус. Се закажува датум за абортусот и мора да биде извршен во истата болница каде што функционира комисијата која го одобрила. Доколку барањето за абортус е одбиено, треба на барателката да и се даде објаснување за донесената одлука по што бремената жена може да контактира друга комисија. Во **Латвија**, државата ќе ја обезбеди можноста за консултација за бремената жена која сака да ја прекине бременоста со лекар или специјалист обучен за таков тип на консултација. Прекинувањето на бременоста по барање на жената е дозволено до 12 недела од бременоста. Упат за прекин на бременост на барање на жената издава гинеколог или општ лекар, истовремено известувајќи ја жената за природата на абортусот, можните компликации, како и за можноста за зачувување на животот на детето. Абортусот го врши гинеколог во стационарно одделение на здравствена установа не порано од 72 часа по издавање на упатот за абортусот и информирање на жената за можните компликации. Абортус е дозволен и во случај кога бременоста настанала како

резултат на силување. Абортус во случај на медицински индикации е дозволен до 24та недела од бременоста, а во случај на силување до 12та недела, при што потребна е потврда од совет на лекари и писмена согласност на жената. Ако бремената жена е помлада од 16 години, лекарот има обврска да ја консултира и целосно да внимава на нејзините ставови имајќи ја предвид нејзината возраст и зрелост, како и да ги извести родителите дека постои бременост. Упат за абортус во овој случај може да се издаде само доколку на тоа се согласи барем еден од нејзините родители писмено. Доколку постои спор помеѓу младата пациентка и родителите, тогаш потребна е согласност од Судот за сираци и старателство. Во Латвија постојат доктори кои одлучиле да вршат абортус, што е личен избор, меѓутоа правото на оваа медицинска процедура е одредено со законодавството на Латвија.

Во **Литванија** абортусот може да се изврши во гинеколошки оддел во болница, при што жената мора да биде информирана за можните психички и емоционални пропратни ефекти пред изведување на абортусот. Ако жената е помлада од 16 години, мора да се добие дозвола од законскиот старател. Абортус може да се изврши при патолошката бременост од која постои можност дека ќе нанесе вистинска штета за здравјето на бремената жена или дека нејзиниот живот е во опасност. Ако на фетусот му се дијагностицирани тешки дефекти, бременоста исто така може да се прекине, но само ако мајката добие целосно објаснување и се согласи со тоа. Одобрение мора да биде дадено во кој било случај. Лекарите не можат да одбијат извршување на абортус и одбивањето да се изврши абортус доколку сите услови се исполнети, се смета како кршење на човековите права.

Во **Луксембург** пред завршување на 12-та недела од бременоста или 14 недели од отсуство на месечен циклус, може доброволно да биде прекината бременоста кога бремената жена ќе достави доказ дека се консултирала со гинеколог или акушер најмалку три дена пред абортусот и дека прекиноот ќе биде извршен од страна на гинеколог специјалист или акушер. Лекарот ќе ја информира бремената жена пред извршување на абортусот дека и пред и после процедурата има право на психосоцијална помош (консултација) која ќе и обезбеди детални информации за правата, помошта и бенефициите загарантирани со Законот за семејство. Ако бремената жена е нееманципирана малолетничка, таа мора да се консултира со службата за психосоцијална помош, а потребна е и согласност од законски старател. Доколку таа сака да ја чува бременоста во тајност, абортусот може да се изврши на нејзино барање под услов во текот на прекиноот со неа да е присутно доверливо возрасно лице. Малолетната жена мора писмено да потврди и да даде нејзината согласност дека доброволно сака да ја прекине бременоста. Нема прекршок доколку бременоста се прекине и по истекот на 12-та недела, кога двајца квалификувани лекари писмено ќе потврдат дека постои сериозна закана за здравјето и животот на трудницата или нероденото дете.

Во **Холандија** абортусот може да се изврши во лиценцирана клиника или болница согласно Закон. Ако жената е помлада од 16 година потребна е и согласност од родител или старател. Бременоста може да се прекине медицински (со апчиња за абортус) или со медицински инструменти. Во однос на обврската за извршување на абортус од страна на лекар, во законот е предвидено дека никој не е обврзан да изврши абортус. Сепак, лекарот иако одбил да изврши абортус, должноста за обезбедување информации мора да се почитува.

Во **Норвешка** по барање на жената абортусот може да биде извршен до 12-та недела од бременоста, барањето се доставува до лекар. Болниците или други одобрени институции мора да го процесираат барањето за абортус и да ја изведат процедурата што е можно побрзо. Доколку докторот што треба да го изведе абортусот одбие да го стори тоа поради постоење на медицински причини, случајот веднаш ќе го достави до гувернерот на округот заедно со писмено оправдување. Гувернерот тогаш ќе ја упати жената во друга болница каде што е можно да се изведе процедурата. По 12-та недела одлуката за абортус ја донесува трибунал во консултација со бремената жена, а за да се одобри барање за абортус мора да се исполнат неколку законски предвидени услови: бременоста, раѓањето или грижата за детето може да доведе до неразумно оптоварување на физичкото или менталното здравје на жената; ако бременоста ја става жената во тешка животна ситуација; ако постои ризик детето да развие сериозна болест како резултат на наследни предиспозиции, болести; ако жената забременила под одредени услови предвидени во норвешкиот Кривичен законик (силување, инцест); ако жената е со тешки ментални нарушувања.

Во **Полска** за абортусот е потребна писмена согласност за прекин на бременост. За абортус кај малолетна бремена жена или жена комплетно неспособна, потребна е согласност од родител или старател. Фактот дека животот или здравјето на жената се загрозени го утврдува лекар различен од оној кој ќе го изведува абортусот, освен ако бременоста директно го загрозува животот на жената. Пред абортусот жената мора да даде писмена изјава и да приложи писмена потврда од консултацији со нејзиниот лекар од примарна здравствена заштита. Прекинувањето на бременоста може да се изврши доколку жената остане со таа намера три дена по консултацијата. Фактот дека бременоста настанала како резултат на кривично дело го утврдува јавниот обвинител. Лекар може да одбие да изврши абортус врз основа на клаузулата на совеста предвидена во законот.

Доброволно прекинување на бременоста во **Португалија** е дозволено до 10-та недела од бременоста на барање на трудницата без оглед на причините. Доколку постои основа за тоа дека нероденото дете ќе страда од сериозна болест или вродена малформација, абортус може да се изведе во првите 24 недели од бременоста, освен во ситуации на неиздржлив фетус, во кој случај

прекиот може да се изврши во кој било период. Постои задолжителен минимум период за размислување од три дена, со вклучен разговор со психолог и со социјален работник. Жената мора да биде информирана за условите на оваа постапка, за можноста и последиците од абортусот, како и за поддршката на државата. Лекар специјалист може да одбие извршување на абортус.

Во законот на **Словачка** се прави разлика помеѓу два вида на вештачко прекинување на бременост. Првиот е на писмено барање на бремената жена ако бременоста не надминува 12 недели и ако нема здравствени причини кои би го спречиле тоа. Вториот вид е ако бременоста се прекинува од здравствени причини со добиена согласност од жената или по нејзина иницијатива, доколку нејзиниот живот или здравје, здравиот развој на плодот е во ризик и ако фетусот е генетски неисправен. Во овој случај не постои временско ограничување. Барањето за абортус мора да содржи изразена волја на жената за прекин на бременоста, и се поднесува на образец обезбеден од медицинска установа. Жената мора да потврди дека е запознаена со мислењето на лекарот, дека е запознаена со можните здравствени последици од абортусот, како и со други информации. Жената може да го повлече барањето за абортус сè до негово извршување. Во однос на можноста за одбивање за извршување на абортус, законодавството на Словачка предвидува дека од здравствен работник не може да се бара да изврши нешто или да учествува во работа којашто е во спротивност со неговата совест освен во случаи на непосредна закана по животот или здравјето на луѓето. Може да одбие да изврши и кога е спречен од неговите лични убедувања.

Во **Словенија** прекинувањето на бременоста до 10-та недела може да се изврши по барање на бремената жена. Над 10-та недела може да се изврши на барање на жената само доколку интервенцијата е помалку ризична за здравјето на жената отколку ризикот од бременоста и раѓање на детето. За барањето на жената за абортус и абортусот над 10-та недела одлучува Комисијата за абортус во прв и втор степен. Комисијата од прв степен е составена од социјален работник и двајца лекари од кои еден мора да биде гинеколог акушер (тој е и претседател на комисијата). Второстепената комисија е составена од еден социјален работник и тројца лекари специјалисти по соодветна медицина при што претседател е повторно гинекологот/акушерот. Медицинско лице може да одлучи да не учествува во интервенцијата поради „приговор на совеста“.

Во **Шведска** бремена жена има право да абортира до крајот на 18-та недела од бременоста. По 18-та недела, Шведскиот национален одбор за здравје и благосостојба мора да одобри и се бараат вонредни причини за тоа. Абортус нема да се дозволи ако фетусот е способен да преживее надвор од телото и заради тоа 22-та недела е неделата кога најдоцна може да биде извршен абортус. Абортусот може да се изврши од почетокот на бременоста односно од првиот ден од последната менструација на жената со тоа што има таблети за итна контрацепција ако жената имала незаштитен сексуален однос.

Во **Велика Британија** (Англија, Велс и Шкотска) постојат основи за дозволеност на абортус согласно Законот за абортус. Законот за човечко оплодување и ембриологија од 1990 година направи измени во Законот за абортус од 1967 година и вовеле две различни временски ограничувања. До 24-та гестациска недела абортус е дозволен кога продолжувањето на бременоста ќе вклучи поголем ризик за физичкото и менталното здравје на бремената жена или на други нејзини деца, отколку ако е прекината бременоста. Во следните три случаи абортусот може да се изведе во кој било период од траењето на бременоста: кога прекилот на бременоста е потребен за да се спречи сериозна трајна повреда на физичкото или менталното здравје на жената; продолжувањето на бременоста вклучува поголем ризик за животот на бремената жена, отколку кога таа би се прекинала; и кога постои значителен ризик дека ако детето се роди ќе страда од такви физички или ментални абнормалности со што ќе биде целосно хендикепирано. Законот за абортус од 1967 година никогаш не се применувал во **Северна Ирска**. Регулативите за абортус од 2020 година, дозволуваат абортус до 12-та недела (11 недели + 6 дена), што мора да биде потврдено од лекар специјалист и тоа е единствениот услов, што значи не се бараат други дополнителни причини или оправдување за прекин на бременост. Абортус над 12-та недела се дозволува во одредени случаи, вклучувајќи ги и случаите кога постојат тешки оштетувања на фетусот и кога се детектирани фатални абнормалности на фетусот, како и кога продолжувањето на бременоста вклучува ризик за физичкото и менталното здравје на бремената жена или девојка, поголем отколку ризикот од прекинување на бременоста.

III Правото на доброволно прекинување на бременост како дел од Уставот или како најава за уставно регулирање

Во **Албанија** правото на доброволно прекинување на бременост не е уставно регулирано, туку со закон. Во **Австрија** не постои ниту уставно ниту законски регулирано право на жената за доброволно прекинување на бременост. Кривичниот законик кој содржи одредби за наказивост на прекинување на бременост во одредени случаи бил разгледан од страна на Уставниот суд и била донесена одлука дека е во согласност со Уставот на Австрија. Во однос на тоа дали се планира внесување на правото на доброволно прекинување на бременост во Уставот, во моментот во државата сите политички партии го подржуваат сегашното законско решение за абортусот. Во **Белгија** правото не е предвидено со Уставот, меѓутоа оваа практика е дозволена согласно закон од 1990 година. Постојат политички обиди да се бара креирање на уставна заштита за правото да се прибегне кон абортус и да се заштити фундаменталната слобода на жените за одлучување за своето тело. Уставот на **Бугарија** предвидува посебна заштита на здравјето на граѓаните и обврска на државата да го штити здравјето на граѓаните. Системот за давање медицинска помош од друга страна е изграден врз основа на законски дефинирани принципи и правила. Во **Хрватска** прекинувањето на бременоста е регулирано со Закон. Во **Чешка** правото на абортус не е изречно загарантирано со Устав и во овој момент

нема планови за ревизија на Уставот и внесување на правото на абортус во Уставот. Абортусот во **Данска** е регулиран законски и нема најава за внесување на право на абортус во Уставот во блиска иднина. Во **Естонија** во моментот нема планови за ревизија на Уставот. Моментално не постои посебен член кој го гарантира правото на избор на жените кога станува збор за бременост, породување и абортус. Сепак, правото на избор на жената е дадено согласно Врховниот суд и произлегува од различни членови на Уставот на Естонија. На пример во член 19 од Уставот е предвидено дека секој има право на слободна самореализација, а членот 20 дека секој има право на слобода и лична безбедност. Понатаму, автономијата и самоопределувањето на жената во однос на сопственото тело може да се увиди и од член 26 според кој секој има право на неповредливост на приватниот и семејниот живот. Во Уставот на **Финска** не постои посебна одредба која се однесува на правото на доброволно прекинување на бременост, меѓутоа Уставот содржи: право на лична слобода или право на приватност, кои се однесуваат и на правото на донесување на сопствена одлука за бременост, породување и абортус. Во овој момент не се планира во Уставот да се додаде правото на доброволно прекинување на бременост. Правото на доброволно прекинување на бременост не е предвидено во Уставот на **Грузија** и не постојат измени, ниту план за ревизија на Уставот во блиска иднина. Неприкосновеноста на човечкото достоинство и неповредливоста на човекот се две најзначајни начела на Уставот на **Германија**. Државата има должност да го заштити животот на човекот, вклучително и животот на нероденото дете и да создаде законски услови нероденото дете да го оствари своето право на живот. **Грчкиот** устав не предвидува изречно право на абортус. Сепак, согласно Уставот постои правото секој човек слободно да ја развива својата личност и да учествува во општествениот, економскиот и политичкиот живот на земјата, каде што е вклучена и репродуктивната слобода чија манифестација е правото на абортус. Од 1982 година во Грција е дозволено доброволно прекинување на бременост во првите 12 недели, а во определени случаи и во поодмината фаза од бременоста. Не се планира менување на Уставот со додавање на таква уставна форма заради тоа што се смета дека ова прашање е соодветно решено. Во Основниот закон на **Унгарија** е содржана заштитата на фетусот: „Човековото достоинство е неповредливо. Секое човечко суштество ќе има право на живот и човечко достоинство; животот на фетусот треба да биде заштитен од моментот на зачнувањето.“ Нема информации за менување на Основниот закон заради додавање на правото на доброволен абортус. Во **италијанскиот Устав** не постои експлицитна одредба во која е содржано правото на жената да избира во однос на бременоста, раѓањето на детето и абортусот. Не е предвидена ниту ревизија на Уставот. Во Уставот на **Латвија** не постојат одредби кои се однесуваат на правото на абортус и немало дискусија по повод ова прашање. Ниту во **Литванија** ова право не е предвидено со Уставот преку кој е заштитено здравјето на граѓаните и со кој е предвидена бесплатна здравствена грижа. Не постои одредба во Уставот на **Луксембург**. Во **Холандија** прашањето е регулирано само со Закон. Правото на доброволно прекинување на бременост не е заштитено со Уставот на **Норвешка**. Во **Полска** и **Португалија** исто како и во другите држави прекинувањето на бременост е регулирано со Закон, а не со Устав. Во **Словачка** правото на доброволно прекинување на бременост е заштитено со Закон, не и со Устав. Уставот на **Словенија** содржи член за „Слобода на избор во раѓање на дете“ со кој е пропишано дека секој може

слободно да одлучи дали ќе раѓа деца. Државата ги гарантира можностите за остварување на оваа слобода и ќе создаде услови што ќе им овозможат на родителите да чуваат деца. Правото на слободен абортус не е заштитено со **шведскиот Устав**. **Обединетото Кралство** нема Устав кој е кодификуван и составен во единствен документ, туку се наоѓа во повеќе различни документи. Во Долниот дом постои предлог-закон со кој би се реформирал законот поврзан со човекови права и така како што е поднесен не го покрива и правото на абортус, иако има најава од пратеничка дека ќе поднесе амандман на предлог законот со кој на „жените ќе им се даде основно право на абортус“.

Изработила: Ивана Арсовска Трајановиќ
Одобрила и согласна: Фани Коровешовска

Раководител на Парламентарен институт

Златко Атанасов

Насоки за користење на истражувачките услуги на Парламентарен институт

Кој
ги користи
услугите?

Зошто?

- пратениците
- работните тела
- советите
- пратеничките групи
- генералниот секретар

за обезбедување објективни и непристрасни информации заради:

- подобро аргументирање на ставовите;
- подобро запознавање со предлог-законите и другите акти;
- кристализирање на идејата за поднесување предлог-закон;
- учество на јавни настапи, комуникација со граѓани и дипломатски посети

Како?

- со поднесување барање за истражувачки работи:
- во писмена форма (на пропишаниот образец, потпишан лично од корисникот)
- во електронска форма (преку системот на е-парламент)

Кому
му се поднесува
барањето?

на раководителот на Парламентарен институт
(за дополнителни појаснувања во однос на темата и рокот,
истражувачот и раководителите се консултираат со корисникот
при добивањето на барањето и во текот на изработката на
истражувачката работа)

Какви услуги
и препорачан
минимален рок?

минимум работни дена:

- кратка информација	3
- хронолошки преглед	5
- тематски преглед	5
- компаративен преглед	7
- опширна информација	10

Што содржат
истражувачките
работи?

истражувачките работи се од информативна
природа, политички неутрални и објективни, се
фокусираат на факти и не содржат препораки, ниту
сугерираат решенија

Што
не може да
биде
побарано?

- правни совети и помош за индивидуални случаи;
- изработка на нацрт-закони или амандмани;
- информации од надлежност на други сектори во Собранието

parl.inst@sobranie.mk

070/409-544
070/352-474
070/320-349
070/320-348
071/305-384

